

ՄՈՐՈՒՍ ՀԱՍՐԱԹՅԱՆ

1979 թ. փետրվարի 25-ին, 77 տարեկան հասակում վախճանվեց Հայկական ՍՍՀ ԳԱ թղթակից անդամ, գիտության վաստակավոր գործիչ Մորուս (Մարգար) Ստեփանի Հասրաթյանը:

Մ. Հասրաթյանը ծնվել է Սիսիանի շրջանի Ախլաթյան գյուղում, որտեղ և ստացել է տարական կրթություն, այնուհետև ուսումը շարունակել է Բաքվում: 1918—1920 թթ. Հասրաթյանը կարմիր զորամասերի կազմում մասնակցել է Կովկասում բռնկված քաղաքացիական կռիվներին:

Ուսման ծարավը Հասրաթյանին բերում է Երևանի պետական համալսարանը, որտեղ նա երեք տարի ունկնդրում է Հ. Մանանդյանի, Հր. Սևադյանի, Լեոյի, Մ. Արեղյանի և հայ գիտական մտքի ուրիշ մեծերի դասախոսությունները: Ավարտելով համալսարանը, Հասրաթյանը նվիրվում է գիտակազմակերպչական և հետազոտական բազմաբեղուն գործունեության: 1924—1930 թթ. նա գիտական և մանկավարժական լայն աշխատանք է ծավալում որպես ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմի կուսակցության պատմության բաժնի գիտական քարտուղար և միաժամանակ՝ Հայաստանի հեղափոխական թանգարանի դիրեկտորի տեղակալ, դասախոսություններ է կարդում Հայաստանի կուսակցական դպրոցում:

1931—1932 թթ. Մ. Հասրաթյանը ասպիրանտ էր Լենինգրադում, աշակերտում էր Հովսեփ Օրբելուն, Եվգենի Տարլեին և սովետական մյուսականավոր գիտնականներին: Վերադառնալով Երևան, նա նորից ծավալում է բազմակողմանի գիտական գործունեություն. աշխատում է որպես պատմության և նյութական կուլտուրայի ինստիտուտի դիրեկտորի տեղակալ, գիտական գծով, ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմի կուսակցության պատմության ինստիտուտի դիրեկտորի տեղակալ, Հայաստանի հեղափոխության թանգարանի դիրեկտոր:

Հասրաթյանը Հայաստանում հեղափոխական շարժումների և կոմունիստական կուսակցության պատմության առաջին հետազոտողներից մեկն էր: Նա կազմում և հրատարակում է Ս. Սպանդարյանի մասին փաստաթղթերի և հուշագրությունների ժողովածուն, Մայիսյան ապստամբության պատմության վերաբերյալ հուշագրություն-

ների միհատորյակը և գրում մի շարք գրքույկներ ու հոդվածներ:

1937 թ. Մ. Հասրաթյանը նշանակվում է էջմիածնի մատենադարանի դիրեկտոր. նա զգալի աշխատանք է կատարում հին ձեռագրերի պահպանման և ուսումնասիրության ուղղությամբ:



1940 թ. սկսած Հասրաթյանը աշխատում է նախ որպես գրականության ինստիտուտի ավագ գիտական աշխատող, ապա՝ գիտական քարտուղար, ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի հիմնադրումից հետո նշանակվում է հասարակական գիտությունների բաժանմունքի գիտական քարտուղար, միաժամանակ ձեռնամուխ է լինում Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության ուսումնասիրությանը: 1942 թ. Հասրաթյանը պաշտպանեց դիսերտացիա՝ նվիրված Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության քննական վերլուծմանը: Մեծ խորաթափանցությամբ և գիտական լուրջ հիմնավորումով նա մեկնաբանեց Սայաթ-Նովայի գրական ժառանգությունը, լուսարանեց նրա շատ անհայտ էջեր՝ արժեքավոր ներդրում

կատարելով սովետական բանասիրության, մասնավորապես սայաթնովագիտության գանձաբանը:

Հետպատերազմյան տարիներին Հասրաթյանը աշխատել է ՀՍՍՀ ԳԱ պատմության ինստիտուտում, եղել է հայ ժողովրդի պատմության առաջին դասագրքի ստեղծողներից մեկը, գործոն մասնակցություն է ունեցել հնագիտական արշավախմբերին և պեղել է Հայաստանի հնագիտական շատ հուշարձաններ, դասավանդել է Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում, եղել է հեռակա մանկավարժական ինստիտուտի հայ ժողովրդի պատմության ամբիոնի վարիչ, ղեկավարել է հարյուրավոր մանկավարժների և գիտական կադրերի պատրաստման գործը:

Վերջին ավելի քան մեկ տասնամյակում Հասրաթյանը գլխավորում էր Հայաստանի պետական պատմական թանգարանը, սիրով և գործիմացությամբ կազմակերպում էր հայոց նյութական և հոգևոր մշակույթի մասունքների պահպանումը, մշակումը և ցուցադրումը. նա հսկայական գործ կատարեց թանգարանի արժեքներն ավելի հարցստացնելու, դրանք ժողովրդականացնելու ուղղությամբ:

1965—1966 թթ. սփյուռքահայ առաջադիմական կազմակերպությունների հրավերով Մ. Հասրաթյանը մեկնում է Լիբանան, որտեղ դասախոսություններ է կարդում հայկական կոլեջներում և լայն շփում ունենում տարագիր հայերի

ամենալայն շրջանների հետ: Հասրաթյանը նրանց մեջ ավելի խորացրեց սերը դեպի սովետական հայրենիքը:

Մ. Հասրաթյանի ստեղծագործությունների մեջ ու նրա գործելակերպում հիանալի զուգակցված էին սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմը և հայրենասիրությունը: Մարքսիզմ-լենինիզմի խոր իմացությունը նրան հնարավորություն էր ընձեռում գիտականորեն, ճիշտ դիրքերից լուսաբանելու հայ ժողովրդի պատմության ամենաբարդ հարցերը: Մ. Հասրաթյանը տաղանդավոր, բազմաշնորհ գիտնական էր, պատմաբան և գրականագետ, լեզվաբան և արվեստաբան, հմուտ մանկավարժ և հոեոոր:

Իր անդուլ և ազնիվ աշխատանքով Մ. Հասրաթյանը ձեռք բերեց մեծ հեղինակություն և հարգանք: Նրա ծառայությունները գնահատվել են կուսակցության, կառավարության և գիտական հասարակայնության կողմից: 1961 թ. Հասրաթյանին շնորհվեց Հայկական ՍՍՀ գիտության վաստակավոր գործչի կոչում, իսկ 1963 թ. նա ընտրվեց ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ:

Մորուս Հասրաթյանի՝ անխոնջ գիտնականի և ժողովրդանվեր մարդու պայծառ հիշատակը վառ կապրի նրա հազարավոր աշակերտների, ընկերների ու բարեկամների սրտերում:

ՊԵՏՖ. Ա. Ն. ՄՆԱՅԱԿԱՆՅԱՆ